

PORSGRUNN RÅDHUS 1905 - 2005

Lokals.
sm948.2811 P

PORSGRUNN BIBLIOTEK

Porsgrunn rådhus - et bygg å være stolt av

Porsgrunn rådhus stod ferdig i 1905 og kan i år feire 100 år som byens administrative knutepunkt. Rådhuset er bygget etter tegninger av arkitekt Haldor Børve på tomten etter Kammerherregården som brant i 1901. Det monumentale rådhuset er i hovedtrekk i nyrenessanse, men i utformingen av detaljer ser vi at Børve har benyttet den myke linjeføringen i jugendstilen. Frisene på fasaden viser næringene i byen. Rådhuset har fine interiører i trappehall, bystyresal og teatersal. Flere av rommene har også dekorerte tak og vegger. En restaurering sist på 1990-tallet brakte fram en del original dekor, malt av Domenico Erdmann.

Rådhuset huser i dag deler av administrasjonen i Porsgrunn kommune. Bystyresalen benyttes til politiske forhandlinger. Teatersalen gir rom for mindre teateroppsetninger og konserter. Det er mitt håp at dette lille heftet vil gi Porsgrunns befolkning et lite innblikk i rådhusets mangfoldige historie.

Porsgrunn, juni 2005

Øystein Beyer
ordfører

Lokals.
sm 948.2811
P

x 2 Utg - 2006

Bildet på forsiden er tatt i forbindelse med folkeavstemmingen om unionsoppløsningen 13. august 1905. Bildet er utlånt av Porsgrunns museene i likhet med alle de øvrige sort/hvit-bildene.

tur 107339

Det store hvite huset med det spesielle seteritaket og utstikkende fløyer er Kammerherregården. Bildet er tatt en gang mellom 1870 og 1882.

Forløperen til dagens rådhus var en staselig bygård i halvannen etasje med framstikkende fløyer, (ikke helt ulik Borgestad gård og det gamle rådhuset i Brevik). Den ble oppført i årene 1763-1765 som bolig og forretningsgård for konsul Niels Aall. Denne gården ble i 1787 solgt til Severin Løvenskiold. Løvenskiold var kammerherre, derav navnet «Kammerherregården» som ble hengende ved bygningen. Vi finner det igjen i dagens «Kammerherreløkka» som i sin tid var ei løkke som tilhørte Kammerherregården. Noe fram i tid gikk den over

i sønnene Niels og Fritz Løvenskiolds eie og disse solgte videre til en skipsreder Jacob Grubbe Ottesen.

Bare en av fløyene på Kammerherregården sto igjen etter brannen 9. desember 1901.

I 1838 kjøper så Porsgrunn kommune bygården, med det formål å bruke den til rådhus. I tillegg til offentlige kontorer rommet Kammerherregården en rekke andre institusjoner i årene fram til ombyggingen i 1882. Vi kan kort nevne almueskole og borgerskole, sparebank, Henrik Wergelands Almuebogsamling, telegrafstasjon, Porsgrunds Telefonforetning med talestasjon, Porsgrunns første postkontor.

Etter ombyggingen, da Kammerherregården bl.a. ble utstyrt med to fulle etasjer, ble bygget også benyttet til byfogdkontor, politikammer, sjømannskole, rettslokale og fengsel. I tillegg fant man plass til en teatersal.

Men 9. desember 1901 brant det i Kammerherregården. Bare den nordre fløyen ut mot Rådhusgata ble reddet, og med den Henrik Wergelands almuebogsamling og diverse dokumenter fra et sikret hvelv. En god del av kommunens eget arkiv gikk dessverre tapt i brannen.

For kommunen var dette et stort økonomisk tap. Det var utelukket å få et nytt høvelig bygg for assuranzen, særlig da det viste seg at politen var misligholdt. Deretter fulgte flere år med diskusjon om hvor på branntomten det nye rådhuset skulle ligge, om man skulle koste på seg en teatersal, og om denne

eventuelt skulle utsmykkes, og hvorvidt man skulle sørge for sentraloppvarming av rådhuset. Det var imidlertid enighet om at oppdraget med å tegne byens nye rådhus skulle gå til arkitekt Haldor L. Børve.

Den endelige beslutningen om å bygge nytt rådhus ble fattet 9. juni 1903, grunnsteinen ble nedlagt 3. mars 1904. Det tok ikke mer enn ett år og tre måneder før bygningen sto ferdig. Dette var en imponerende innsats med tanke på datidens tekniske hjelpemidler og omfanget av utsmykkingen.

Den 20. juni 1905 ble huset innviet med et bystyremøte. Men allerede 3. juni var teatersalen tatt i bruk med forestillingen «Ola Lia» med Hauk Abel i hovedrollen.

Rådhusbygningen er oppført i pusset tegl, og har en monumental, symmetrisk komponert fasade mot Rådhusplassen. Utformingen er ikke ulik det noe

Arkitekten bak Porsgrunn rådhus er **Haldor Larsen Børve**. Han var født og oppvokst i Ullensvang og fikk sin utdanning dels i Trondheim, dels i Hannover. Hans arbeider preger fortsatt arkitekturen mange steder i Porsgrunn og resten av Telemark. Han har bla. tegnet Tollboden (Storgt. 162), den katolske kirken og Øvre Frednes i Porsgrunn, samt Crofts villa på Gjermundsholmen/Croftsholmen i Bamble, Dalen hotell i Tokke, Fylkeshuset i Telemark og Fylkessykehuset (murbygningen som nå ligger ved hovedinngangen på Sykehuset Telemark) i Skien. Arkitektkontoret Børve & Borchsenius har vært engasjert i flere runder med oppussing, modernisering og restaurering av rådhuset opp gjennom årene. Kontoret er for øvrig landets eldste arkitektkontor. De har hatt kontinuerlig drift siden Haldor L. Børve startet sin praksis som nyutdannet arkitekt i 1889.

eldre rådhuset i Skien, men arkitekt Børve har videreført og videreutviklet formene derfra. (På et av hans tidligste forslag har han gitt rådhuset en utforming som minner om slottet i Oslo, men dette ble ikke godtatt av byggekomiteen).

Rådhuset er utført i nyrenessanse, men det er betydelige innslag av jugendstil. Det forhøyede midtpartiet er utstyrt med fire søyler og tre store, rundbuede vinduer. Foran det midtre vinduet henger en avrundet balkong, utsmykket med smijern i art nouveau-mønstre. Sidefløyenes vinduer i annen etasje har rundbuede tympanonfelter dekorert med datidens kommunale våpen og porsplantens blader.

I 1904 fikk Porsgrunn sitt byvåpen og fremdeles preger det malte byvåpenet en av bystyresalens vegger. Originalen, med kong Oscars approbasjon fra 16. januar 1905, henger for øvrig på veggen på rådmannskontoret.

*Fra folkeavstemmingen om unionsoppløsningen, 13. august 1905.
Grantreet og noen mennesker er manipulert inn av fotografen.*

Dette bildet er tatt i 1905 og viser den gamle løkka bak Kammerherregården. Området ble senere gitt i gave til Porsgrunn kommune av Alfred P. Wrigth og hans kone i anledning deres sølvbryllupsdag i 1908 - på den betingelse at den skulle legges ut til offentlig park. I den lave bakgårdsfløyen midt på rådhuset lå fengselet.

Rådhuset har gjennomgått utallige forandringer og utbedringer siden det sto ferdig i 1905.

Mange etater og kontorer har skiftet på å benytte lokalene. Da ligningskontoret flyttet inn i rådhuset på 1920-tallet, ble himlingene senket på flere av de erverdige kontorene for å minske gjenklagen i rommene. Samtidig ble de delt opp til mange små kontorer for å gjøre plass til flere medarbeidere.

1955 ble fengselet i rådhuset avviklet. Det sies at en av fengselsdørene ble gjenbrukt som fjøsdør på en gård i Eidanger. Fangene hadde risset inn diverse slibrigheter og utsagn som «uskyldig dømt».

Arrestlokalene i bakbygningen ble fortsatt benyttet som isolat for sinnslidende etter dette.

Torghallen på rådhusplassen ble offisielt åpnet i 1908. I bakgrunnen ser vi tollbua som også er tegnet av Børve. Den ble oppført i 1891 og var fram til 1902 Samlagets eiendom (tilsvarende dagens Vinmonopol).

Dette bildet er tatt i 1930. Som vi ser er en rekke av bygningene rundt rådhusplassen idag fjernet, bla. apotekergården og apoteket i rådusgata.

På 60- og 70-tallet ble det foretatt flere store ombygginger i teatersalen. Først ble vinduene ut mot Rådhusgata murt igjen, for å unngå kostbare reparasjoner og for blindingens del. Deretter ble et nytt flatt scenegulv lagt oppå det originale skrå scenegulvet (derav begrepet «på de skrå bredder») og gulvet i salen hevet for å kompensere for den dårligere sikten inn på det flate scenegulvet.

I 1975 ble det indre gårdsrommet beplantet og steinsatt, og i 1985 ble heis montert for å lette adkomsten for funksjonshemmede.

I 1991 ble det endelig vedtatt at rådhuset skulle gjennomgå en restaureringsprosess for å føre kontorene tilbake til opprinnelig stand. Arkitektfirmaet Børve og Borchsenius sto ansvarlig for prosessen sammen med bygningsvesenet.

Bla. ble nedsenkede himlinger og nyere skillevegger demontert. Da disse var fjernet viste det seg at tidligere tiders «utbedringer» hadde ødelagt flere av originalmaleriene i takene. Malermester Kai Tjønneng fikk i oppdrag å restaurere de ødelagte takene. Restaureringen, med unntak av teatersalen, ble påbegynt i 1992 og avsluttet i 1994.

Våren 2004 var det endelig teatersalens tur: tak og vegger i salen, samt publikumsgarderober og trappegang ble tilbakeført til opprinnelig farger og dekor.

Rådhuset står i dag på Riksantikvarens fredningsliste. Dette innebærer at bygningen skal behandles som om den var fredet, selv om det formelle fredningsvedtaket ennå ikke er fattet.

I 1968 vedtok formannskapet å takke ja til familien Willums generøse gave, nemlig maleren Olaf Willums sju malerier i «Draumkvedet»-serien. Kjøpesummen, kr. 70 000,- ble avsatt på et fond som bærer navnet «Olaf og Signy Willums legat». Den årlige avkastningen av legatet skal benyttes til innkjøp av bildende kunst, fortrinnsvis grafikk. De innkjøpte kunstverk blir kommunens eiendom, mens legatets styre foretar innkjøpene.

Grafikksamlingen omfatter mer enn 100 arbeider, og de fleste av disse henger i rådhuset. Siden 1997 har korridorer og møterom vært smykket med ny og eldre grafikk fra denne frodige og mangfoldige samlingen.

To eksempler på grafikk innkjøpt for penger fra «Olaf og Signy Willums legat»:

«Støren å Lislen» av Olav Bjørgum (over) og Arne B. Sjurs bilde uten tittel.

Porsgrunn kommunes kunstsamling omfatter flere hundre arbeider og et mangfold av uttrykk, skulptur, maleri, grafikk, fotografi, tekstil og all den kunsten som er anskaffet etter at ordningen med kunstnerisk utsmykking ble vedtatt i 1998. De første bildene i samlingen er Olaf Willums store malerier «Draumkvedet» fra 1925. I samlingen for øvrig finnes blant annet tre flotte malerier av Per Krogh (formannskapssalen og rådmannskontoret) og av nyere arbeider Bill Smiths «Rapsody in Blue» (møterommet i 3.etg). Kunstsamlingen suppleres med årlige innkjøp.

Finne Grønns
«Malerier og
staffeli» (t.v)
og Per Kroghs
«Vindusvask».

Fra Porsgrundshistorien, bind 2 av Joh. N. Tønnessen har vi sakset følgende:

Porsgrunn feiret sitt 100-års jubileum i 1907 med en imponerende «Haandverks- &, Industriudstilling» i og ved sitt nye Rådhus. Initiativet til den var tatt av byens håndverkerforening, og etter to års forberedelser kunne Kong Haakon den 20. september erklære den for åpnet.

Kilder:

Joh. N. Tønnesen:
Porsgrunns Historie, bind II

H.L. Børve:
Gamle offentlige bygninger

Kjell Ivar Brynsrud og Inger Andersen Kise:
Vandringer i industribyen Porsgrunn

Porsgrunnsposten

På bildet ser vi inngangsportalen til «Haandverk- & Industri-udstilling» på rådhusplassen i jubileumsåret 1907.

Porsgrunn Bibliotek

bnr: 212274

000212274805